

Foreløbig Beretning om Femte Thule-Expedition
fra Grønland til Stillehavet.

VI.

Knud Rasmussens arkæologiske Samling
fra Vesteskimoerne

Geografisk Tidsskrift, Bind 31 (1928)

Link til pdf:

http://img.kb.dk/tidsskriftdk/pdf/gto/gto_0031-PDF/gto_0031_68522.pdf

Link til webside:

<http://tidsskrift.dk/visning.jsp?markup=&print=no&id=68522>

pdf genereret den : 22/5-2008

Foreløbig Beretning om Femte Thule-Expedition fra Grønland til Stillehavet.

VI.

Knud Rasmussens arkæologiske Samling fra Vesteskimoerne

af

Dr. phil. Therkel Mathiassen.

Under sin lange Rejse gennem Vesteskimoernes Lande, Mackenzie-Området, Alaska og Østspidsen af Sibirien, i 1924 fik Dr. Knud Rasmussen ikke selv Tid til at foretage arkæologiske Undersøgelser af større Udstrækning; hertil kræves der jo i arktiske Egne maanedlangt Ophold paa samme Sted. Imidlertid lykkedes det ham at erhverve en Række Samlinger, hidrørende fra gamle eskimoiske Bopladser og Grave, som giver nye Bidrag til Forstaaelse af disse Eskimoers Fortid. Det er Samlinger, der er udgravet af Eskimoer eller af europæiske Handelsmænd og Fangstfolk, og de er saaledes ikke systematisk udgravede; men da man kun kender lidt til disse Egenes Arkæologi, har de alligevel deres Værdi, en Værdi, der stærkt forøges ved de Oplysninger, Dr. Knud Rasmussen har skaffet om dem gennem lokale Eskimoer.

Hvad der hidtil er publiceret om Alaskas Arkæologi, er snart nævnt: I Murdoch's og Nelson's Monografier over henholdsvis Pt. Barrow- og Beringsstræde-Eskimoerne nævnes lejlighedsvis jordfundne Stykker. V. Stefansson¹⁾ udgravede betydelige Samlinger, dels fra Langton Bay-Området Øst for Mackenzie-Mundingen, dels fra Nord-Alaska, især Pt. Barrow; af disse Samlinger er dog hidtil kun Harpun- og Spydspidser publiceret, af Dr. Clark Wissler²⁾. D. Jenness foretog i 1914 systematiske Udgravninger paa Barter Island³⁾ lige Vest for

¹⁾ My Life with the Eskimo. London 1913, p. 388.

²⁾ Anthropol. Papers of the Am. Mus. of Nat. Hist. 14. 1916.

³⁾ Omtalt i John Cameron: Osteology of the Western and Central Eskimos. Rep. of the Canadian Arctic Expedition 1913—18. Vol. XII. C. Ottawa 1923, p. 5 c.

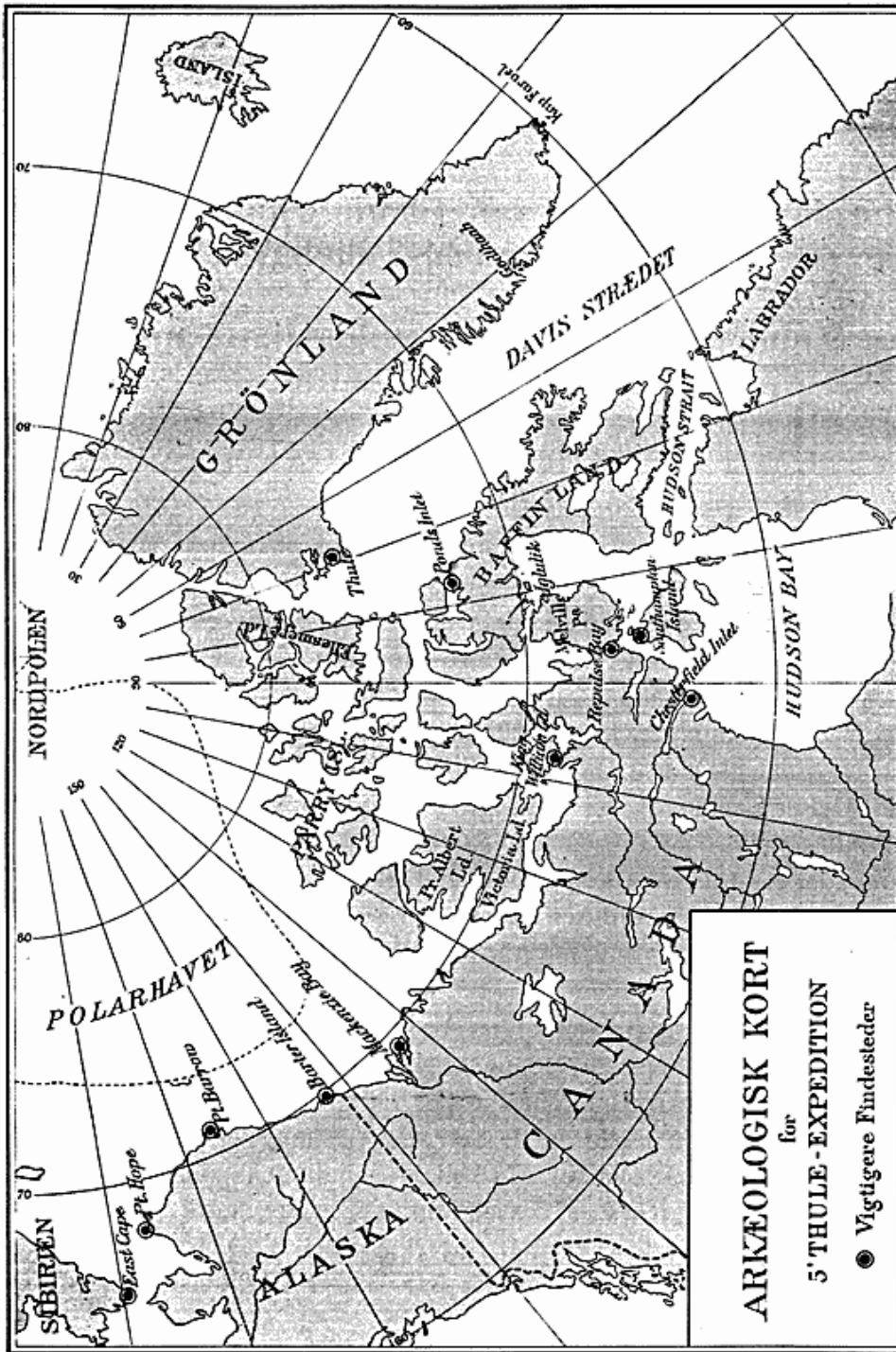

Fig. 1.

Mackenzie; men dette Materiale er ikke publiceret. I 1926 foretog Jenness Udgravninger paa C. Prince of Wales og Diomedede Islands i Beringstrædet; kun en ganske kortfattet Meddelelse foreligger hidtil derom¹⁾).

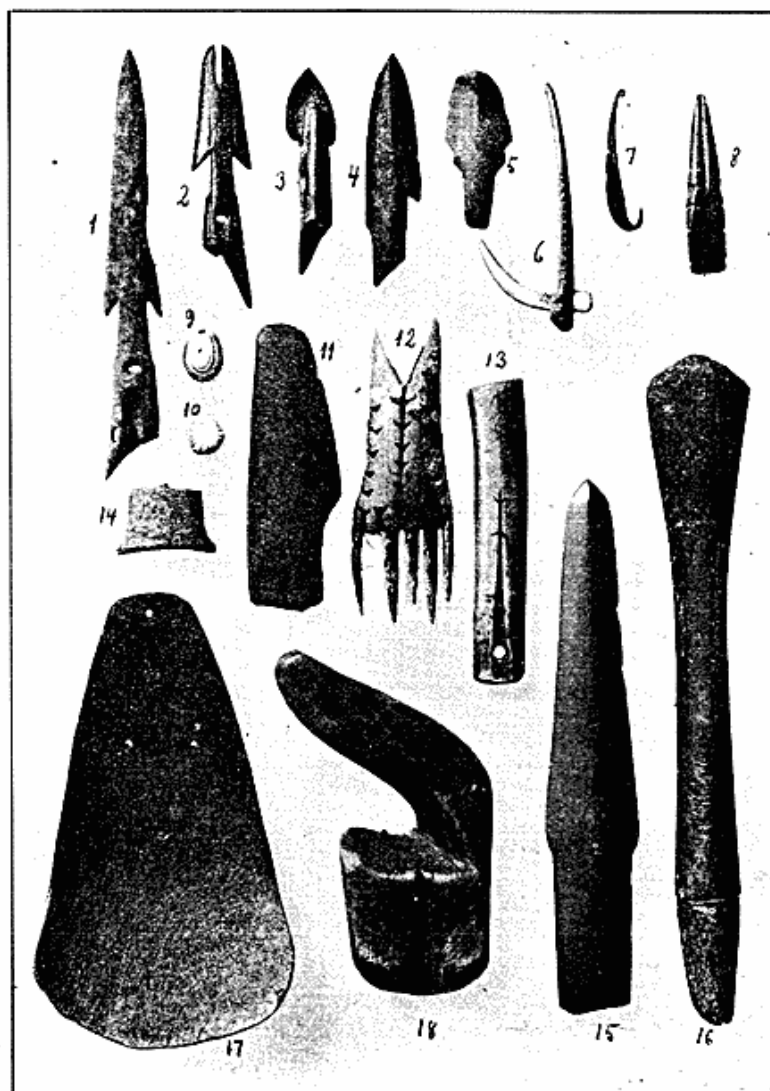

Fig. 2.

De foreliggende Samlinger hidrører fra: Pt. Atkinson, mellem Mackenzie og C. Parry; 670 Stykker, udgravet af C. J. Pedersen. Kiti-karjuit ved Mackenziemundingen; 137 Stykker, mest nyere Sager; indsamlet af Eskimoer; indeholder intet af særlig Interesse og vil ikke blive nærmere omtalt her. Barter Island; 998 Stykker, udgravet af

¹⁾ Problems of Polar Research. Am. Geogr. Soc. Publ. No. 7, p. 170. N. Y. 1928.

N. Sørensen. Pt. Barrow; 537 Stykker, erhvervet gennem Chas. Brower. Pt. Hope; 836 Stykker, udgravet dels af Knud Rasmussen selv, dels af Eskimoer. East Cape, Sibirien; 168 Stykker, udgravet af Eskimoer; om denne Samling har jeg i et tidligere Arbejde¹⁾ givet en foreløbig Meddelelse, hvorfor den heller ikke vil blive nærmere omtalt her.

Pt. Atkinson-Samlingen.

Største Delen af denne Samling synes at hidrøre fra en ret afgrænset Periode, ikke særlig gammel, men dog fra før Berøringen med Europæerne, hvad den almindelige Brug af Stensager viser. Men desuden findes der enkelte Sager baade af ældre og yngre Art. Til de sidste hører en Harpunspids, et Knivskaft m. m., dels med Jernblad, dels med Rustspor; men ogsaa ved Patineringen kendetegnes disse Sager som yngre end Resten af Fundet. Paa den anden Side er der Stykker, som efter deres Bevaringstilstand ser ældre ud, og da de saa tilmed typologisk hører til en tidligere Periode end Hovedmassen af Fundet, er der ingen Grund til at tvivle om, at de virkelig er ældre. Dette gælder saaledes nogle Harpunspidser af Thule-Type; en af dem ses Fig. 2. 1.

Paa Fig. 2 ses iøvrigt et Antal af de for dette Fund karakteristiske Typer: 2—3 er Harpunspidser af to fra Vesteskimoerne velkendte Typer, begge sammentrykte, med lukket Skaftgrube; den ene har Skiferblad. 4—5 er Skifer-Pilespidser af usædvanlige Former. 6—7 Fiskekroge; 6 er af Ben, sammensat, med Hak i Kanterne, et Træk, der synes at være karakteristisk for dette Fund. 7 er af Kobber. 8 er en Sænker til Fiskekrog af sleben Skifer, ogsaa en for dette Fund typisk Form. 9—10 er flade Hængesmykker af Skifer, en Type, der ellers kun kendes fra de centrale Thule-Fund²⁾. 11 et enægget Skifer-Knivblad, 12 en smukt dekoreret Kam, 13 et Knivskaft af Rentak med Grube for endestillet Blad, 14 er en Labret (Læbeknap) af Sten, 15 et stort, smukt, slebent, tveægget Knivblad, 16 er en Dop til Førenden af Harpunstagen, fortil med Grube for Forskaffets Bagende og vingeformet Udvidelse til Siderne, bagtil kileformet tildannet; dette er ogsaa en for dette Fund særegen Form; 17 er Bladet til en Isøse af Rentak og 18 et Skraberhaandtag af Træ med en kraftig Ombøjning af Haandtaget; begge disse to kendes ellers ikke i denne Form fra Vesteskimoerne, men derimod fra de centrale Eskimoer, baade de nulevende og Thule-Kulturen³⁾.

¹⁾ Archæology of the Central Eskimos. Rep. of the Fifth Thule Expedition. Vol. IV, Part II, p. 177—79.

²⁾ Naujan; Arch. Centr. Esk. I Pl. 31.

³⁾ Ibid. Pl. 25, Naujan, og Pl. 83, 3, Malerualik.

Vi ser saaledes i dette Fund dels Typer, velkendte fra Vesteskimoerne, dels enkelte østlige Former, som Stensmykkerne, Isøsen og Skraberens, og endelig nogle Særformer, som Fiskekrogen, Sænkeren og Harpundoppen. Kobbersagerne, hvoraf der findes flere, peger paa

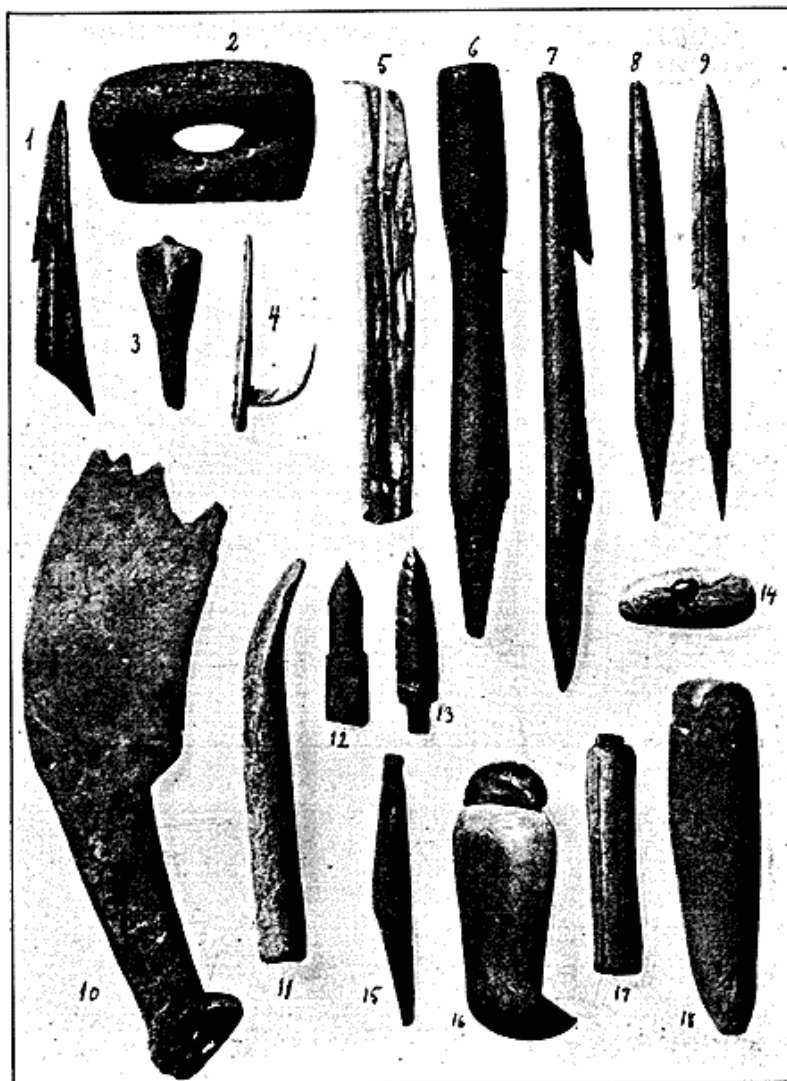

Fig. 3.

Forbindelse med Kobbereskimoerne — eller i hvert Fald med de kobberige Egne omkring Coronation Gulf. Men langt største Delen af Samlingen viser dog tydeligt, at vi er paa vesteskimoisk Omraade.

Barter Island-Samlingen.

Ogsaa her forekommer en Thule-Harpunspids, et gammelt, stærkt forvitret Eksemplar, og et Par helt nye, overfladisk fundne Sager; men ellers gør Fundet et overmaade ensartet Indtryk og hidrører øjen-

synlig fra en ret snævert afgrænset Periode. Skiferblade til Harpuner, Knive og Uloer er stærkt dominerende i Fundet. Iøvrigt ses Fig. 3 et Antal karakteristiske Typer: 1 Harpunspids, af en ret sen (svagt fladtrykt), vesteskimoisk Form; 2 Ulo af en gammel Form, karakteristisk for Thule-Kulturen; 3 kølleformet Fugle-Pilespids; 4 sammensat Fiskekrog, af en for dette Fund særegen Variant; 5 Haandtag til Benkniv; 6 Dop til Forenden af Harpunstage, fortil opsvulmet, men, i Modsætning til Fig. 1. 16, trind; 7 Spids til lettere Harpun, af en Form, der ogsaa kendes fra gamle Fund fra Pt. Barrow¹⁾; 8 slankt Harpun-Forskraft med sidestillet Kanal, en for Thule-Kulturen karakteristisk Type²⁾; 9 Pilespids med konisk Bagende, med Ejendomsmærke paa samme Sted som Malerualik Fundets³⁾ (King Williams Land); 10 Snekniv af Hvalben, bred, med een kraftig Skulder, en Form, der ellers ikke kendes fra Vesteskimoerne (der er dog en i Pt. Atkinson-Fundet), men er almindelig i Thule-Fundene⁴⁾; 11 Knivskraft med ganske lille Bladgrube i den ene Kant, en Form, der er karakteristisk for dette Fund; 12 en Skiferspids af ukendt Brug (Byldekniv?); 13 Flintpilespids, slank, med Skafttunge, almindelig i vesteskimoiske Fund; 14 Ulohaandtag af Hvalrostand af usædvanlig Form; 15 Stykke af et Knivskraft, der har været samlet af 2 Længdestykker, en Form, karakteristisk for Thule-Kulturen, som har holdt sig i Alaska⁵⁾; 16 Skraber af gammel Alaska-Type; 17 Kniv med lille Jadeblad med Tværæg; 18 afrundet Skifer-Økseblad.

Ligesom i Pt. Atkinson-Fundet træffer vi her enkelte Former, der peger mod Øst, mod den centrale Thule-Kultur, som Snekniven, der i denne Form ikke kendes vestligere, og ogsaa Særformer, som Fiskekrogen og Knivskraftet med lille Sidegrube. Men langt Hovedmængden af Fundets Former kendes ogsaa fra andre vesteskimoiske Fund eller er i Brug endnu; at Fundet ikke er helt nyt, viser Former som Uloen 2, Blærespydspidsen 7 og Harpun-Forskraftet, som forlængst er gaaet af Brug, men kendes fra Thule-Fundene; men meget andet, som Harpunspidserne, Skraberer og Fundets talrige Labretter viser, at vi er kommet ud over Thule-Kulturens Tid. Der er intet i Fundet, der tyder paa Berøring med Europæerne. D. Jenness, som selv har udgravet talrige Ruiner paa Barter Island, har i et Brev til mig anslaaet disses Alder til 3—400 Aar, en Tidsbestemmelse, hvortil jeg gerne kan slutte mig for dette Funds Vedkommende.

¹⁾ Wissler I. c. Fig. 34.

²⁾ Arch. Centr. Esk. II, p. 32.

³⁾ Ibid. I, Fig. 108.

⁴⁾ Ibid. II, p. 65.

⁵⁾ Ibid. II, p. 72.

Pt. Barrow-Samlingen.

Denne Samling, der bestaar af over 500 Stykker, mest gode, komplette Eksemplarer, gør i Modsætning til de foregaaende et meget uensartet Indtryk, idet nyt og gammelt er blandet mellem hinanden; Sam-

Fig 4.

lingen kan saaledes ikke, som den foregaaende, siges at give Udtryk for Kulturtilstanden ved Pt. Barrow i en eller anden snævert afgrænset Periode; Samlingen her spænder øjensynlig over meget betydelige Tidsrum.

Som en særlig Gruppe er samlet de Typer, der kendes fra den centaleskimoiske Thule-Kultur og saaledes maa antages at være af betydelig Alder ogsaa i Alaska, hvor iøvrigt en Del af dem har holdt

sig i Brug langt ned i Tiden; denne Gruppes Sager er saaledes typologisk samtidige, selv om der blandt dem findes ret nye Sager. Fig. 4 viser et Antal af disse Thule-Typer i Pt. Barrow-Samlingen: 1 bevægelig Lancespids af Rentak, en Type, der ellers ikke kendes fra

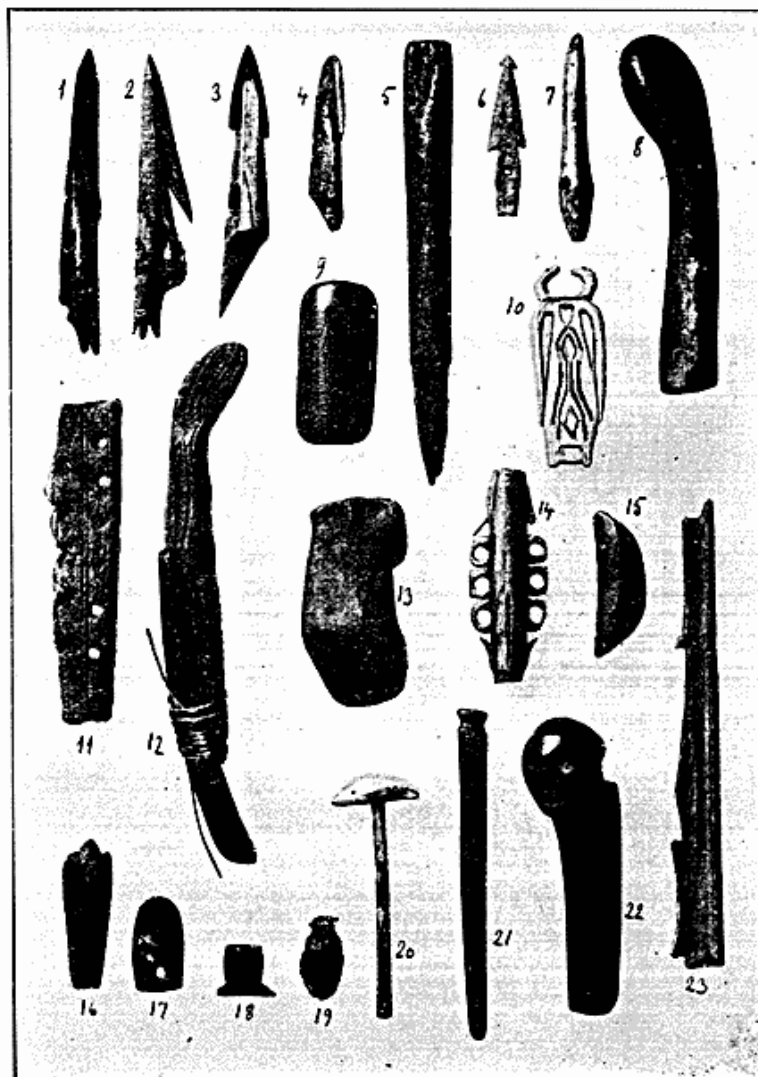

Fig. 5.

Vesteskimoerne; 2 Harpunspids af Thule-Typen; 3—4 Modhager til Laksespjyd; 5 Skrabekop af Hvalrostand; 6 Bolakugle; 7 Økseblad af facetsleben Jade; 8 Knivskaft med Fure i den ene Sidekant, Prototypen for Alaska-Eskimoernes „crooked knife“; 9 Pilespids med konisk Skafttunge og Ejendomsmerke paa Modhagen; 10 spids Benkniv; 11 bred Snekniv af Hvalben; afviger fra Fig. 3.10 ved ikke at have nogen Skulder; 12 Hvalbardeskræller af Rentak med Skiferblad; 13 Snitte-

kniv, hvis Haandtag er dannet af to Længdestykker; Bladgrube i begge Ender; 14 Ulohaandtag af Ben; 15 Forskaft til Drillbor; 16 Ulo af Skifer med Haandtaget beviklet med Hvalbardsnor. Af disse bruges 5, 6, 12 og 13 endnu eller har i hvert Fald været brugt indtil for 20—30 Aar siden, medens de andre Typer forlængst er gaaet af Brug, nogle af dem, som 2, 8 og 16, antagelig for flere Hundrede Aar siden.

Fig. 5 viser et Antal Typer, der ikke kendes fra de centrale Thule-Fund. 1—2 er Harpunspidsler med aaben Skaftgrube, 2—3-delt Spore og smaa Flintblade indsat i Sidekanterne. 3 er et smukt ornamenteret Eksemplar af den endnu almindeligt benyttede Harpunspids-Type, af Hvalrostand med Skiferblad; 4 er en lille, svagt fladtrykt Harpunspids med Jadeblad. 5—6 er Forskaft og Spids til et let Blærespyd; 7 er et ganske kort Forskaft til en Harpun; 8 er en Pileretter, 9 en Haandlebeskytter, prydet med to Rener; 10 er en Syringholder, 11 et Knivskaft med Hulrækker, hvori en Bardebevikling har ligget, 12 en smukt ornamenteret Trykstok til Flintbehandling; 13 er et Skraberhaandtag af den stærkt buede Type, 14 et Naalehus, 15 et ornamenteret Ulohaandtag, 16 er en kølleformet Pilespids til Fuglefangst, 17 en Knap til Kajak, udskaaret i Form af en Vante, 18 en Labret; 19—20 er Hvalfangst-Amuletter, den ene af Bjergkrystal, den anden af Hvalrostand; 21 er en Skærpesten af Skifer, 22 et Trommehaandtag med Menneskeansigt og 23 en Maalestok til Garnknytning.

Hvordan forholder det sig med disse Typers Alder i Forhold til Thule-Typerne? Vi ser paa disse Typers Udbredelse: Thule-Typerne har engang været udbredt fra Grønland til Østsibirien, men de fleste er senere afløst af andre Former. Af de paa Fig. 5 afbildede Typer kender vi Pileretteren, Haandlebeskytteren og den kølleformede Pilespids foruden fra Vesteskimoerne ogsaa fra de nuværende Centraleskimoer¹⁾; derimod kender vi dem ikke fra Thule-Kulturen, og de er saaledes antagelig yngre end denne og synes i forholdsvis sen Tid at have udbredt sig fra Alaske; hermed stemmer ogsaa, at de fortrinsvis kendes fra den vestligste Gruppe af Centraleskimoerne, Kobbereskimoerne.

Største Delen af de paa Fig. 5 afbildede Typer kendes dog ikke udenfor Vesteskimoernes Omraade, heller ikke fra Thule-Kulturen; og af disse har Harpunspidserne 3—4, Blærespydet 5—6, det lille Forskaft 7, Knivhaandtaget med Huller, Trykstokken, Skrabereren, Ulohaandtaget, Netmaalet (23), „Vanten“ (17), Labretten, Hvalamuletterne, Skærpestenen og Trommehaandtaget være i Brug i meget sen Tid og er det delvis endnu ved Pt. Barrow, hvad man kan se i Mur-

¹⁾ Boas, Central Eskimos, Fig. 474. Stefansson, Anthropol. Papers of Am. Mus. Nat. Hist. 14, 1, 1914, Fig. 40 og 42 og p. 96.

doch's Bog. Syringholderen og Naalehuset er Varianter af gamle Former, stærkt individuelt prægede.

Saa har vi endelig Harpunspidserne 1—2. Ved deres aabne Skaftgrube slutter de sig til Thule-Harpunspidserne, men afviger fra disse

Fig. 6.

ved at have Sporen delt i flere; deres Patinering tyder ogsaa paa høj Ælde. Er de da ældre eller yngre end Thule-Kulturen? Paa Forhaand skulde man anse dem for yngre, for en Videreudvikling af Thule-Typerne, noget, der ogsaa kunde støttes af deres ret snævre Udbredelse: Nord-Alaska—Østsibirien; paa den anden Side kunde baade deres Udseende og det Forhold, at de har Sideblade af Flint, medens vi i

Thule-Kulturen kun finder Rudimenter af saadanne Sidegruber¹⁾, tyde paa højere Alder. Skulde vi her staa overfor Rester fra en ældgammel Kultur, ældre end Thule-Kulturen? Deres Ornamentering kunde tyde paa Forbindelse med Jenness' Beringshav-Kultur²⁾, der synes at være en gammel, paa flere Omraader mærkelig højtudviklet Kultur, der navnlig havde en rig Ornamentik. Jenness fremsætter ogsaa den Hypothese „that there were Eskimos living south of Bering Strait, before the Thule culture established itself in Arctic Alaska“. Disse Forhold kommer man dog næppe til Bunds i, før der foretages fornyede arkæologiske Undersøgelser i Alaska.

Pt. Hope-Samlingen.

Det samme gælder her, som ved Pt. Barrow-Samlingen: At den er en Blanding af gammel og nyt. Fig. 6 viser forskellige Typer. Thule-Stadiet repræsenteres af: Harpunspidserne 1—2; Pilespidsen 3, der, i Modsætning til de sædvanlige vesteskimoiske Pilespidser mangler Modhager; det smukke Flint-Knivblad 4; Øksehovedet med Jadeblad 5; den tveæggede Skiferkniv 6; Kædeleddene 7; den store Flænsekniv 14 og Pandebaandet (nu stærkt krummet) 17. Individuelt prægede Former er Kammen 11, med en morsom realistisk Tegning, og Slæberem-Haandtaget 10. Særegne, antagelig yngre, Alaska-Former er: Harpunspidsen 8, fladtrykt, med 3 Sporer, Blærespydspidsen 9; Skraberhaandtaget 12, af Hvalrostand med et Menneskeansigt; Fedtskraberen 13, Flintskraberen 16, Amuletten med Dobbeltansigt 18 og Knivskaftet 15, der har en lille Sidegrube og endnu minder om Thule-Kulturens Knive.

Hvad *East Cape-Samlingen* angaar, er dens nære Tilknytning til Thule-Kulturen paavist andetsteds.

Det er jo kun et Faatal af disse store Samlingers Redskabstyper, der er nævnt og afbildet her. Paa Grund af disse Samlingers Karakter kan videregaaende almindelige Slutninger ikke drages af dem. Der kan i visse af Fundene paavises Særformer, Provinsialismer; det kan paavises, hvordan de østlige af Fundene i forskellige Henseender staa de centrale Thule-Fund nærmere end de vestlige. Ved Hjælp af Thule-Kulturen har jeg søgt at dele Sagerne fra Nordalaska i en ældre og en yngre Gruppe, hvoraf den sidste synes udviklet i Alaska, efter at Thule-Kulturen har bredt sig østover; enkelte af disse senere Former har senere bredt sig mod Øst; men de fleste er ikke naaet udenfor Alaskas Grænser. Endelig har vi Problemet med den gamle Beringshav

¹⁾ Arch. Centr. Esk. I, Fig. 13.

²⁾ Problems of Polar Research p. 170.

Kultur og dens Forhold til Thule-Kulturen, et Problem, der er af største Betydning for hele Spørgsmaalet om Eskimokulturens Oprindelse. Det understreger yderligere Nødvendigheden af større systematiske Udgravninger i Alaska; der er Problemer nok, som venter paa deres Løsning her; og de vil kun kunne løses med Spaden i Haand.

PRELIMINARY REPORT OF THE FIFTH THULE EXPEDITION
FROM GREENLAND TO THE PACIFIC.

VI.

*Knud Rasmussen's Archaeological Collections from the Western
Eskimos*

by Therkel Mathiassen, Ph. D.

will be published in English in Report of the XXIII. Congress of
Americanists, New York 1928.
